

שוב שלום עליכם. לרגל תאריך ההנצחה של גיאורגיוס הקדוש (סנט ג'ורג' – מפורסם בתמונה בה רואים אותו הורג דרקון בעודו רכוב על סוס) החל ב-23.4, יום הוצאתו להורג בלוד כמרטיר נוצרי, יצאנו לבקר את הכנסייה על שמו עם הרבה חשק. אל מחוז חפצנו הובילו אותנו אמית וגד. הסיור היה מושקע וניכר היה שנערכה הכנה רצינית. תודה לאמית וגד, היה מאד מעניין.

נכחו: אמית, אבנר, ברוך, גד, גדעון, גיורא גירש, דורון, זהר, זמירה, יעקב שפירא, יעקב מוריה, יראון ושקד בנו, מאיר אטינגר, מיכאל, מיכה, נגה, ענת מאיר (חרשים), פרדי, רועי, רותם, רינה.

לחורבת מחוז הגענו דרך מטע הזיתים שלאורך הכביש החוצה את נחל בית העמק בחלקו העליון, מזרחית לחורבת תפן. בעקבות הגשמים המרובים והמאחרים יש פריחה שניה, חזקה ומאוחרת של הקידה השעירה. לא רק הקידה חוגגת, החד שנתיים גבוהים, מסועפים ומלאי פרחים. הגדילנים והברקנים מגיעים בגובהם ל-3 מטר. השביל המסומן ירוק מוסתר היטב.

חורבת מחוז – עיירה ביזנטית – עשירה בבורות מים וגיתות. בור מים גדול ועוד. המקום לא שמור וללא פיקוח. הישוב יושב על מסלע קשה וקרקע טרה רוסה (מחסור במים וגם אין מעיין קרוב). כנראה זו הסיבה לריבוי בורות המים, והסיבה לכך שהמקום לא יושב לפני התקופה הביזנטית ואחריה. הישוב נעזב כמו ישובים אחרים באזור בתחילת המאה השביעית – בפלישה הפרסית 614 או בפלישה המוסלמית 638.

בחורבת מחוז ישנה כנסייה עם שער אבן יפה על משקופו חקוק צלב בתוך עיגול. בסיום המסלול הירוק עוברת הדרך ליד הכנסייה. חורבת מחוז מפורסמת בריכוזים של אירוס נצרת. זוהי האוכלוסיה היחידה שנמצאת מערבית לקו פרשת המים. אירוס היכל בכלל (למעט אירוס הארגמן הגדל על רכסי הכורכר) נמצאים על קו הגבול בין האזור הים תיכוני לזה הערבתי. המצאות אוכלוסיה של אירוס נצרת במקום כזה מעלה את ההשערה שהם הובאו לכאן בעבר, והם אינם צומחים כאן באופן טבעי. את הפריחה היפה של האירוס הנצרת הפורח בחודש מרץ הפסדנו. מומלץ בהחלט לבוא למחוז יותר מוקדם באביב ולחזות בפרחים הענקים האלו שהרשימו את הצלבנים בעבר (כמו גם הפרחים האדומים שאינם באירופה) והפכו לסמל בארצות שונות למטרות שונות. אירוס היכל הם קבוצת פרחים צעירה שעדיין מתמיינת. בארץ ישנם 8-9 מינים אנדמים. תפוצתם של אירוס היכל מכאן צפונה לתורכיה ומזרחה לאורך הרי הזגרוס עד אירן. הפרחים הגדולים בולטים בנוף בשל שונותם הגדולה מפרחי הצוף והאבקה. הדבר נובע מהתפקיד הביולוגי שלהם – באירוס אין צוף ואין אבקה המסודרת ומיועדת לאיסוף על ידי חרקים. יריב עברי ז"ל מאיילת השחר חקר אותם ומצא שהם מותאמים ללינת לילה של זכרי דבורים בודדות. התפרחת בעלת שלושה פרחים שבכל אחד מהם יש כתם כהה המוביל את הזכר של הדבורה הבודדת דרך מנהרה אל "חדר הרווקים" אשר יכול להכיל כמה זכרים. כך יכולים הזכרים להעביר את הלילות הקרים, ולהיות מוגנים מפגעי מזג האויר. יתרון נוסף יש לאירוס.

יריב עברי גילה שעלה הכותרת הגדול, זה שנראה למרחוק כמו דגל, מכוון בבוקר למזרח אל מול השמש. העורקים הרבים ההולכים ומתכנסים אל תחתיתו קולטים את הקרינה ומעבירים את החום אל "חדר הרווקים". אפשר לסכם זאת כך: "האבקה תמורת לינה וחימום" – ממש כמו בשפתן ממשפחת הסחלביים.

בחורבת חשק ישנו רק מבנה אחד – זוהי כנסיה מבודדת שנמצאת מזרחית למחוז. ניתן להגיע אליה דרך השביל המסומן ירוק מעגלי ממחוז ואל מחוז חזרה. או בדרך העפר היוצאת מזרחה מצומת לפידות, עד הדרך דרומה לאורך קו המתח הגבוה ואז לחתוך בחורש מערבה. ישנה גם דרך רכב 4X4 בין נחל חשק לדרך קו המתח, אותה דרך שהשביל הירוק חותך פעמיים. חורבת חשק משמרת את השם הערבי. היא מתוארת לראשונה על ידי ויקטור גרן בשנת 1875. בעקבותיו הגיעו למקום אנשי ה-PEF בשנת 1881. בשנות ה-70 תיאר את המקום רפי פרנקל. אחריו הסקר הארכיאולוגי בגליל המערבי. בשנות ה-90 מוטי אביעם עשה במקום 3 עונות חפירה בעזרת נערים. רק אז נתגלתה עוצמתו של המבנה ומיוחדותו. נמצאו שבכות (אחת משיש), פסיפסים, עמודים, כותרות קורינטיות. בחלק המערבי נמצאו קבר ובור מים יפה עם קשתות (מזכיר קצת סגנון צלבני), שניהם מהווים כנדבך תחתון לפודיום שתומך את הכנסיה. גולת הכותרת הן 6 כתובות שנתגלו: 5 מהן כתובות ביוונית על פסיפסים ואחת חרוטה על אבן בלטינית!!? הן אלו שמספרות את סיפור המקום:

1. מיקום מרכזי לפני הבימה – הקדשת הכנסיה לגיאורגיוס על ידי בונה דימטריוס: " הוי ה' אלוהי הקדוש המהולל גיאורגיוס, זכור לטוב את עבדך דימטריוס אשר בנה בנין קדוש זה, את גיאורגיוס בנו ואת כל בני ביתו". (ניכרת השפעה יהודית).
2. מיקום באפסיס הדרומי – הקדשה לבני משפחתו של בונה הכנסיה: " למען ישועת דימטריוס השמש, גיאורגיוס בנו ולמנוחת סומאס אביו ודימטריוס ותיאודורה ילדיו".
3. מיקום בכניסה המערבית צפונית – תאריך בניית הכנסיה: " לישועת דימטריוס השמש וגיאורגיוס בנו וכל בני ביתם, כל העבודה הושלמה בחודש אפריל בשנת 582 לאינדיקציה ה-12". (519 לפי ספירת הבישופות של ציפורי).
4. מיקום בכניסה המערבית דרומית – תהילים פ"ז 2: " אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב". (השפעה יהודית).
5. מיקום בכניסה לאפסיס הדרומי – הקדשה לקדוש נוצרי נוסף – סנט סרגיוס: " הוי ה' אלוהי הקדוש סרגיוס, רחם על עבדך דימטריוס השמש, על גיאורגיוס בנו ועל כל בני ביתם". (כנראה הוקדש האפסיס הדרומי לקדוש זה. כאן באפסיס נמצא רליקואריום נוסף, דומה לזה שנמצא באפסיס המרכזי).
6. מיקום נייד – כתובת לטינית חרוטה על שיש: " ... כומר של יופיטר אופטימוס מקסימום היליופוליטנוס, של וינוס ושל מרקור, המפקד של המושבה (קולוניה), לישועתו ולישועת אשתו יוליה קוריה ובניו, ביצע את נדרו בלב חפץ". (האבן הובאה כנראה מעכו. זוהי ברכה אלילית רומית. מן הסתם בתקופה הביזנטית לא ידעו תושבי מחוז לקרוא את הכתוב על האבן).

כנסית חשק אם כך היא כנסיה פרטית, אולי דימטריוס הבונה הוא הכומר של העיירה. זוהי הכנסיה היחידה המוכרת לנו שנועדה להנצחה משפחתית. היא מיוחדת גם בכך שהיא הוקדשה ליותר מקדוש אחד.

ועוד פרט קטן – היא בנויה מאבנים ומלט, חומר שאין במקומות אחרים.

ולסיכום שוב תודה לאמית וגד. תודה גם למוטי אביעם שחפר והבין.
תודה נוספת לעלי זגייר מירכא שכתב את ספרו: " הכפר ירכא וסביבתו" – ראו דפים סרוקים באתר.

ועכשיו למנהלות.

אנחנו קוראים לציבור המטייל בגליל המערבי להתחיל כבר עכשיו לחשוב ולהציע הצעות לסיורים בשנה הבאה. היינו רוצים לראות בין העושים דם חדש. כולם יכולים לתרום ולכולם יש לתרום. גם אם אין נושא אנחנו יכולים לספק את הרעיון. מארגן הסיור לא חייב בהכרח להיות גם המרצה, הוא יכול להיות מארגן ומתאם. דוגמה: לפני שנה אירגנו בנות כברי סיור לירכא וג'וליס – היה מרתק.
אנחנו פותחים יומנים ומחכים להצעותיכם – קדימה לעבודה.